

$= -0,02$, $E_2 = -0,21$, $E_3 = 0,21$, $E_4 = -0,11$ показують, що найбільший вплив на обсяг виробництва мають затрати праці на 1 ц та рентабельність виробництва. Від'ємне значення коефіцієнта регресії $-0,223$ при факторі x_4 підтверджує, що крупнотоварні підприємства мають меншу тенденцію до скорочення поголів'я.

Таким чином, крупнотоварне виробництво яловичини має відчутну перевагу над середніми за розміром та невеликими фермами за рахунок зниження собівартості, вищої ціни реалізації. У зв'язку з вищим відсотком товарності поголів'я у середніх та невеликих фермах подальше призупинення скорочення поголів'я, а потім його збільшення з метою повного забезпечення населення області яловичиною у наступні декілька років можливе лише за рахунок саме крупнотоварних ферм.

ЛІТЕРАТУРА

1. Березівський П.С. Ефективність виробництва і формування ринку продукції скотарства в Карпатському регіоні. – Львів: Українські технології, 1998. – 256 с.
2. Статистика АПК // Агросвіт. – 2004. – №2. – С. 18.
3. Шкурін Г.Т., Шаран П.І. Копитець Н.Г., Клименко. Перспективи розвитку м'ясного скотарства // Економіка АПК. – 2002. – №10. – С.32-37.

УДК 631.15.631.145

РЕФОРМУВАННЯ В АПК – СТРАТЕГІЯ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ АГРОПРОМИСЛОВОГО КОМПЛЕКСУ ДЕРЖАВИ

О.В.Шабінський

Академія митної служби України, м.Дніпропетровськ

В даний час у науковій літературі й офіційних документах ще не вироблено єдиного розуміння і достатньої чіткості у визначенні терміна “продовольча безпека” та економічна безпека АПК.

З позиції геополітичної стратегії і процесів глобалізації важливо уявляти механізм взаємодії внутрішніх і зовнішніх загроз щодо

економічної безпеки галузі. Загрози щодо економічної безпеки взагалі — це нездатність країни до самозбереження і саморозвитку, слабкість інноваційного фактора, неефективність системи державного регулювання економіки, невміння встановлювати оптимальний баланс інтересів і використовувати досвід розв'язання соціальних протиріч і конфліктів. Подолання названих загроз це в кінцевому рахунку і є зміст загального реформування АПК нашої країни.

Вказані проблеми знаходили своє рішення у роботах Пастернак-Таранушенко Г.А.[1], Мунтіяна В.І.[2], Хохлова Н.В.[3] та ін. Найбільшою мірою тут досліджувались питання щодо управління ризиком та загрозами стосовно економічної безпеки України, аналізувалися питання щодо сучасної аграрної політики України на всіх рівнях, у тому числі і на мікроекономічному. Щодо проблем впливу ринкового реформування на продовольчу безпеку та економічну безпеку аграрної галузі то вони, на жаль, розглядалися недостатньо. Наша робота пов'язана з розкриттям саме цих питань.

Продовольча безпека — частина концепції міжнародної економічної безпеки, що припускає перебування колективних за формою і конструктивних за змістом способів і механізмів рішення виникаючих економічних конфліктів і протиріч, що нагромадилися, структурних диспропорцій і проблем.

Нестабільність і непередбачуваність розвитку в сьогodнішній Україні торгово-економічних, науково-технічних, валютно-фінансових і інших відносин може призвести до збільшення кризових явищ, яким вже піддано окремі сфери і регіони, особливо при вирішенні проблем, пов'язаних із продовольчою безпекою [4].

Вирішення продовольчої проблеми в Україні є важливою умовою створення атмосфери стабільності і благополуччя в країні, гарантією ефективності її економіки. Необхідно також підкреслити, що ця проблема, як складова частина проблеми соціально-економічної, тісно пов'язана з ростом населення, загостренням екологічних процесів.

Головна проблема даної публікації — аналіз стану та перспектив забезпечення економічної безпеки АПК за допомогою реформування галузі, оскільки на сучасному етапі входження України в ринок проблема безпеки АПК виявляється особливо гостро і суперечливо. Безперервному зниженню ефективності АПК Украї-

ни сприяють низький технічний потенціал у сільськогосподарському виробництві, гостра недостача сучасних технологій, зниження родючості ґрунтів, тяжкий стан насінництва і племінної справи. Особливо негативні наслідки для ефективності АПК має відтік із продовольчої галузі кваліфікованих кадрів. Зазначені диспропорції загострюють ряд проблем АПК, і без того невіршених, переводять їх у русло політичних баталій різних партій і рухів, включаючи структури державної влади.

Досягнення мети — теоретичного обґрунтування концепції національної економічної безпеки АПК — варто розглядати в тісному ув'язуванні з розв'язанням наступних задач статті — по-перше, аналізом проведення в даний час в Україні реформ в агропромисловому секторі, по-друге, дослідження економічної безпеки галузі у взаємозв'язку з механізмом рішення економічної безпеки взагалі.

Поряд з розвитком різноманітних форм господарювання, одержанням економічної свободи при виборі постачальників і покупців продуктів харчування були ослаблені найважливіші важелі впливу в цілому на економічний механізм АПК. Однією з основних причин цього з'явилося ослаблення впливу держави на регулювання процесу виробництва [5].

На рівні державного субсидування сільського господарства наочно виявляються розходження в підходах і принципах аграрної політики в Україні і в інших країнах. За кордоном великомасштабне фінансування сільського господарства є похідним основного принципу аграрної політики — протекціонізму. Саме протекціонізм має на меті збереження економічної безпеки АПК країни, сприяє підтримці зовнішньоторговельного балансу продовольства, надає пряму підтримку розвитку національного сектора сільськогосподарського і продовольчого розвитку.

Досвід показав, що спочатку лібералізація і приватизація секторів, пов'язаних з виробництвом і розподілом, часто ведуть до серйозного скорочення обсягів виробництва і не дають рости конкуренції. Скорочення обсягу виробництва пов'язане з тим, що погано розвинуті структури в цій частині маркетингової мережі навряд чи можуть швидко замінити державні структури, що існують тут давно і мають великий досвід роботи. Відсутність конку-

ренції відбувається через те, що державна монополія замінюється приватною, а подібна зміна прав власності веде лише до зміни одержувачів монопольних прибутків [6].

Фактично, проблема забезпечення споживача продуктами харчування, тобто забезпечення його різною кількістю окремих продуктів, пропонуваних у роздрібній торгівлі і за роздрібними цінами, є вкрай складною, тому що її вирішення залежить від багатьох перемінних, серед яких основною є урядова політика в цій області. Макроекономічна політика, торговельна політика, фіскальна політика, політика по підтримці аграрного сектора і будь-які інші заходи державного регулювання, що впливають на розвиток харчової промисловості і продовольчої розподільної системи, — усе це впливає на пропозицію продуктів харчування, особливо на рівні роздрібною торгівлі.

Слабкою ділянкою аграрних перетворень в Україні залишається реформування кредитної сфери. Фінансова нестабільність аграрного сектора є гальмом його відновлення, що істотно впливає на забезпечення економічної безпеки АПК. При вирішенні проблеми забезпечення населення продуктами харчування саме реформування системи кредитування є одним з факторів виходу сектора з фінансової кризи. Незважаючи на те, що український уряд почав ряд заходів для часткового вирішення цієї непростой проблеми, розв'язати її в повному обсязі поки не вдається. Основним способом для її вирішення залишається надання державних інвестиційних кредитів. Інструментами здійснення державних інвестицій стають державні цільові програми і система конкурсів. У цьому питанні величезна роль належить механізму розподілу державних інвестиційних ресурсів, наданих як на безповоротній основі, так і на возвратній основі.

З урахуванням інтересів національної економічної безпеки і соціально-політичної стабільності в суспільстві продовольчий і аграрний комплекси в Україні варто вважати стратегічно важливими галузями економіки. Як першорядні ініціативи в цьому напрямку варто розглядати створення в агропродовольчій сфері економіки умов для господарювання і підприємницької стабільності, при яких були б створені всі необхідні передумови по забезпеченню державної підтримки аграрного і продовольчого секторів економіки. При цьому зусилля держави варто направляти на фінансування й освоєння

перспективних технологій і розробку фундаментальних досліджень в області агробізнесу. Виникає необхідність розробки концепції створення в країні продовольчого стратегічного резерву, для того щоб гарантувати населенню забезпеченість основними продуктами харчування, що особливо важливо для незаможних верств.

Не викликає сумнівів необхідність створення механізму розвитку збалансованого продовольчого господарства, що забезпечить не тільки соціальну стабільність, але й економічну незалежність суспільства. Реалізація цих пропозицій припускає виробити комплекс засобів, серед яких, на наш погляд, першочергову увагу варто приділити наступним: зовнішньоторговельному регулюванню, участі України в діяльності міжурядових і міжнародних організацій, що займаються питаннями продовольства [7].

Зазначені прогресивні підходи повинні базуватися на перегляді основних економічних і соціальних орієнтирів з урахуванням механізму ринкового регулювання. Досягнення національної безпеки в продовольчій сфері вимагає, щоб державна політика гарантувала забезпечення продовольством населення, не допускала випадків недоїдання й остаточно ліквідувала голод, створила умови для нормального, тривалого життя.

Розробка рекомендацій з розвитку і формування економічного механізму продовольчої безпеки України в умовах ринкових відносин є вкрай актуальною. Необхідно докласти зусилля, щоб ефективніше задіяти наявні потенційні можливості агропродовольчого сектора країни і сприяти розробці засобів, спрямованих на широке використання ринкового механізму для практичного рішення питання економічної безпеки АПК.

Продовольче питання найближчим часом буде залишатися пріоритетним в економічній програмі України. Зменшення гостроти дефіциту продовольства буде сприяти не тільки зниженню соціальної нестабільності в суспільстві, але і, безсумнівно, допоможе рішення ряду важливих питань національної безпеки і соціально-економічного розвитку. У свою чергу, забезпечення продовольчої безпеки і зростання виробництва продовольства приведе до зміцнення продовольчої незалежності України, а їхня гарантованість — застава авторитету держави на міжнародній арені.

Продовольча безпека — це забезпечена відповідними ресурсами, потенціалом і гарантіями здатність держави поза залежністю від зовнішніх і внутрішніх умов (погроз) задовольнити потреби населення країни в цілому і кожного громадянина окремо в продуктах харчування, питній воді й іншими харчовими продуктами в обсягах, якості й асортименті, необхідних і достатніх для фізичного і соціального розвитку особистості, забезпечення здоров'я і розширеного відтворення народонаселення [8].

Продовольча стратегія щодо економічної безпеки АПК будь-якої держави заключається в досягненні оптимальної для національних умов комбінації політичних, економічних, соціальних, культурних, психологічних і інших факторів, спрямованих на найбільш повне постачання населення продуктами харчування, виходячи з медичних норм споживання.

Загалом, роблячи висновок, можна стверджувати, що економічна безпека АПК України — це в кінцевому рахунку забезпеченість ресурсами для виробництва, продовольча насиченість і збалансоване харчування населення. Розгляд проблеми економічної безпеки АПК України в контексті загальної економічної безпеки є актуальною темою сьогодення, тому що в ній концентруються вузлові напрямки аграрної політики й економічної реформи в нових умовах формування ринкових відносин. У цьому процесі реформування відбито реальні тенденції розвитку сільськогосподарського виробництва, стан ринку і положення на ньому споживачів, визначаються ступінь інтеграції і залежності від світового ринку продовольства, використовується механізм державної стратегії з обліком внутрішніх і зовнішніх факторів з метою створення найважливішої системи життєзабезпечення — продовольчої безпеки.

ЛІТЕРАТУРА

1. Пастернак-Таранушенко Г.А. Економічна безпека держави. Статика процесу забезпечення / За ред. проф. Б. Кравченка. — К.: Кондор, 2002. — 302 с.
2. Мунтян В.І. Економічна безпека України: Монографія. — К.: КВІУ, 1999. — 462 с.
3. Хохлов Н.В. Управление риском. — М.: ШНИТИ, 1999. — 239 с.
4. Агропромисловий комплекс України: стан, тенденції та перспективи розвитку: Інформаційно-аналітичний збірник / ІАЄУААН. — Вип. 4. — К., 2000. — 340 с.
5. Андрійчук В.Г. Економіка аграрних підприємств: Підручник / — ІЗМН. — К., 1996. — 512 с.

6. Гусаков В.Г. Продовольственная безопасность. Стратегия, проблемы, решения // Белорус. экон. жур. – 2000. – №2. – С.11-20.

7. Андрійчук В.Г., Власюк О.С., Мокій А.І., Титаренко В.П. Розвиток зовнішньої торгівлі України та її економічна безпека. – К.: НІСД, 1996. – 148 с.

8. Береза І.В. Економічна безпека АПК та зовнішньоекономічна діяльність. Автореф. дис. канд. ек. наук. – К., І.Е. НАНУ, 2000. – 20 с.

УДК 338.436:631.151.6:301(477)

СОЦІАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ АПК УКРАЇНИ В УМОВАХ ЄВРОІНТЕГРАЦІЙНОЇ ОРІЄНТАЦІЇ

О.М.Яценко

Державний агроекологічний університет, м. Житомир

Постановка та стан вивчення проблеми. На сьогодні до базових пріоритетів зовнішньоекономічної політики України належить набуття асоційованого, а у перспективі і повного членства в Європейському Союзі. Стратегія розвитку України не може бути сформована без повного врахування чинників силової глобалізації і глобальної інтеграції, які справлятимуть вирішальний вплив на життя нації. При цьому пріоритет неодмінно має надаватися внутрішнім процесам, внутрішній інтеграції економіки і суспільства, інтравертивному характерові політики заради облаштованості України в нових історичних умовах. Виникає суперечність між інтравертивним і екстравертивним напрямками національної стратегії. Вихід тут тільки один. Внутрішня стратегія і політика України мають бути глобально орієнтованими — конкурентоспроможними й ефективними, з точки зору протидії новим руйнівним впливам глобалізації, і прагматичними, з точки зору використання нових можливостей та переваг, які вона приносить [3].

З метою прискорення структурних перетворень в державі для зміцнення її ролі у світовій економіці був проголошений курс на європейську інтеграцію Президентом України в Посланні до Верховної Ради України "Концептуальні засади стратегії економічного та соціального розвитку України на 2002-2011 роки "Європейський вибір" [5].